د پوهنې وزارت

د تعلیمي نصاب د پراختیا، د ښوونکو د
روزنې او د ساینس د مرکز معینیت
د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي
کتابونو د تالیف لوی ریاست

مدني زده کړې

اتم ټولگی

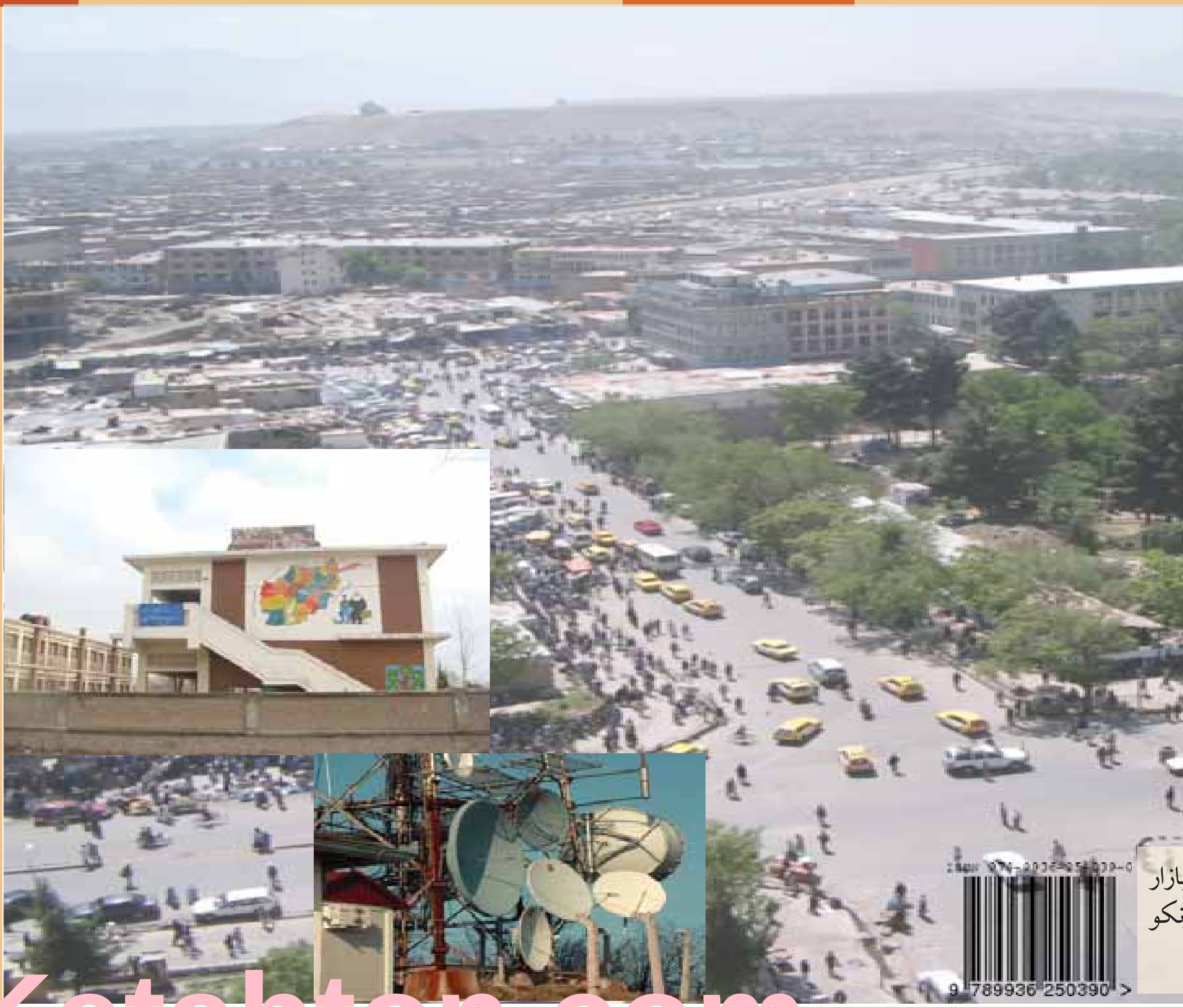

ISBN 978-9936-25-039-0

۱۳۹۰ هـ. ش.

Ketabton.com

د پوهنې وزارت

د تعلیمي نصاب د پراختیا، د ښوونکو د روزنې او د ساینس د مرکز معینیت

د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف لوی ریاست

مدني زده کړې

اتم ټولګی

۱۳۹۰ هـ . ش

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

مؤلفان:

-محمد عزیز بختیاري

صفورا مزاري

ژباړونکی:

محمد افضل حضرتي

مسلکي اډیټور:

- محمد عزیز بختیاري

د ژبې اډیټور:

- بریالی باجوړی

دیني، سیاسي او فرهنګي کمېټه:

- مولوي عبدالصبور عربي
- دکتور محمد یوسف نیازی
- حبیب الله راحل د پوهنې وزارت سلاکار د تعلیمي نصاب دپراختیا په ریاست کې.

د څارنې کمېټه:

_ دکتور اسدالله محقق د تعلیمي نصاب د پراختیا، د ښوونکو د روزنې او د ساینس مرکز معین.

_ دکتور شېرعلي ظریفي د تعلیمي نصاب د پراختیا د پروژې مسؤول.

_ د سرمؤلف مرستیال عبدالظاهر ګلستاني د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف لوی رئیس.

طرح او ډیزاین:

رحمت الله غفاري

(c) ketabton.com: The Digital Library

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيم

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملي سرود

دا وطن افغانستـــان دی — دا عزت د هـــر افـــغان دی

کور د سولې کور د تورې — هر بچی یې قهرمــــان دی

دا وطن د ټولو کـور دی — د بـــــلوڅـــو د ازبکـــو

د پښتـــون او هزاره وو — د تـــــرکمنـــو د تاجکـــو

ورسره عرب، گوجـر دي — پـــامیـریان، نورستانیـــان

براهوي دي، قزلباش دي — هـــم ایمـــاق، هم پشه یان

دا هیـــواد به تل ځلیږي — لــکــه لمـر پر شنه اسمان

په سینــه کې د اسیـــا به — لــکـــه زړه وي جـــاویدان

نوم د حق مو دی رهبـــر — وایو الله اکبر وایو الله اکبر

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

د پوهنې د وزیر پیغام

ګرانو ښوونکو او زده کوونکو،

ښوونه او روزنه د هر هېواد د پراختیا او پرمختګ بنسټ جوړوي. تعلیمي نصاب د ښوونې او روزنې مهم توکی دی چې د معاصر علمي پرمختګ او ټولنې د اړتیاوو له مخې رامنځته کېږي. څرګنده ده چې علمي پرمختګ او ټولنیزې اړتیاوې تل د بدلون په حال کې وي. له دې امله لازمه ده چې تعلیمي نصاب هم علمي او رغنده انکشاف ومومي. البته نه ښايي چې تعلیمي نصاب د سیاسي بدلونونو او د اشخاصو د نظریو او هیلو تابع شي.

دا کتاب چې نن ستاسو په لاس کې دی، پر همدې ارزښتونو چمتو او ترتیب شوی دی. علمي ګټورې موضوعګانې پکې زیاتې شوې دي. د زده کړې په بهیر کې د زده کوونکو فعال ساتل د تدریسي پلان برخه ګرځېدلې ده.

هیله من یم دا کتاب له لارښوونو او تعلیمي پلان سره سم د فعالې زده کړې د میتودونو د کارولو له لارې تدریس شي او د زده کوونکو میندې او پلرونه هم د خپلو لوڼو او زامنو په باکیفیته ښوونه او روزنه کې پرله پسې ګډه مرسته وکړي چې د پوهنې د نظام هیلې ترسره شي او زده کوونکو او هېواد ته ښې بریاوې ور په برخه کړي.

پر دې ټکي پوره باور لرم چې زموږ ګران ښوونکي د تعلیمي نصاب په رغنده پلي کولو کې خپل مسؤولیت په ریښتوني توګه سرته رسوي.

د پوهنې وزارت تل زیار کاږي چې د پوهنې تعلیمي نصاب د اسلام د سپېڅلي دین له بنسټونو، دوطن دوستۍ د پاک حس په ساتلو او علمي معیارونو سره سم د ټولنې د څرګندو اړتیاوو له مخې پراختیا ومومي.

په دې ډګر کې د هېواد له ټولو علمي شخصیتونو، د ښوونې او روزنې له پوهانو او د زده کوونکو له میندو او پلرونو څخه هیله لرم چې د خپلو نظریو او رغنده وړاندیزونو له لارې زموږ له مؤلفانو سره د درسي کتابونو په لا ښه تالیف کې مرسته وکړي.

له ټولو هغو پوهانو څخه چې د دې کتاب په چمتو کولو او ترتیب کې یې مرسته کړې، له ملي او نړیوالو درنو مؤسسو او نورو دوستو هېوادونو څخه چې د نوي تعلیمي نصاب په چمتو کولو او تدوین او د درسي کتابونو په چاپ او وېش کې یې مرسته کړې ده، مننه او درناوی کوم.

ومن الله التوفیق

فاروق وردګ

د افغانستان د اسلامي جمهوریت د پوهنې وزیر

(c) ketabton.com: The Digital Library

سرليکونه

لومړی څپرکی: ښوونه او روزنه

د څپرکي موخې

موږ ولې ښوونې او روزنې ته اړتیا لرو؟ ۳

آیا زده کړه یو خاص وخت او ځای ته اړتیا لري؟ ۷

دویم څپرکی: اقتصاد او ژوند

د څپرکي موخې

زموږ اقتصادي اړتیاوې له کومو لارو پوره کېږي؟ ۱۳

پیسې زموږ په ژوند کې څه ارزښت لري؟ ۱۷

په نړۍ کې اقتصادي اړيکې څه ډول دي؟ ۲۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

دریم څپرکی: د ټولنیزو خدمتونو موسسې

د څپرکي موخې

د ټولنیزو خدمتونو له موسسو سره آشنا شو(۱) ۲۷
د ټولینزو خدمتونو له موسسو سره آشنا شو(۲) ۳۱
د ټولینزو خدمتونو له موسسو سره آشنا شو(۳) ۳۵

څلورم څپرکی: ډله ییزې رسنۍ

د څپرکي موخې

د ډله ییزو رسنیو سره آشنا شو ۴۲
رسنۍ او ټولنه ۴۶

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی څپرکی

ښوونه او روزنه

په دې څپرکي کې دا لاندې لوستونه لولئ.

- موږ ولې ښوونې او روزنې ته اړتیا لرو؟
- آیا زده کړه یو ځانګړي وخت او ځای ته اړتیا لري؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلومړي څپرکي موخې

له زده کوونکو څخه هیله کېږي چې د دې څپرکي په لوستلوسره په لاندینیوموضوعاتو او مهارتونو پوه شي.

- زده کړې ته د انسان اړتیا درک کړي؛
- د ښوونې او روزنې مانا زده کړي؛
- د ښوونې او روزنې له لنډې تاریخچې سره آشنا شي؛
- د ښوونځي (زده کړه، اخلاقي روزنه، پالنه د نوښت روحیه) سره آشنا شي؛
- د زده کړې مختلف وسایل او شرایط وپیژني؛
- د زده کړې لپاره د ډول ډول شرایطو او وسایلونه کار واخلي.

لومړی لوست

مور ولې ښوونې او روزنې ته اړتیا لرو؟

پرتله یې کړئ:

انځورونو ته وګورئ او پوښتنو ته ځواب ورکړئ:

ستاسې په نظر د ماشوم او د حیواناتو د بچیانو تر منځ څه توپیر موجود دی؟

آیا انسانان کولی شي د حیواناتو په څېر د ښوونې او روزنې نه پرته د خپلو همنوعانو په شان خپل ژوند ته دوام ورکړي؟

ښوونه او روزنه څه شی دی؟

ستاسې د اټکل سره سم، حیوانات د دې لپاره چې وکړای شي د خپلې مور اوپلار په څېر ژوند وکړي، زده کړې ته اړتیا نه لري؟ انسان کله چې له موره وزېږي، هغه په وخت خپل طبیعي او ټولنیز چاپیریال کې د ژوند په دود او طریقه هېڅ نه پوهېږي. خدای (ج) چې د انسان او نړۍ پیدا کوونکی دی، د هغه له ټولو پیاوړتیاوو او کمزورۍ نه باخبره دی. دا حقیقت په قرانکریم کې داسې بیانوي: خدای (ج) تاسې د مور له بطن څخه را وایستلې په داسې حال کې چې په څه شي نه پوهیدئ او تاسې ته یې د اوریدو لپاره غوږونه د لیدو لپاره سترګې او زړه در کړل چې تاسې پرې شکر وباسئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نو د انسانانو او حیواناتو تر منځ یو اساسي توپیر هم دادی چې ماشوم باید زده کړې چې څه ډول ژوند وکړي، په داسې حال کې چې حیوانات همغه شانې رفتار کوي لکه څرنګه چې نړۍ ته راغلي وي او دهغوي د زده کړې توان ډېر لږ دی. نو له دې کبله انسان د دې لپاره چې انساني ژوند ولري ښوونې او روزنې ته اړتیا لري. خو **ښوونه او روزنه څه ته وایي؟**

ښوونه د زده کړې په معنا ده؛ مثلاً: کله چې ښوونکی تاسې ته لوست وایي تاسو ته ښوونه درکوي خو په ښوونځي کې د علم او زده کړې نه سر بېره ستاسې پټ استعدادونه هم غوړېږي د نوښت قوت مو زیاتېږي، عقل مو غښتلی کېږي او د شخصیت اخلاقي بنسټ مو شکل نیسي، ستاسې د پټو استعدادونو غوړیدل چې په تدریجي ډول پیښیږي، ښوونه او روزنه نومېږي.

خبرې پرې وکړئ:

په څو ګروپونو ووېشل شئ او خبرې پرې وکړئ چې ماشومانو په تېرو وختونو کې په څه ډول زده کړه کوله. د هغه وخت زده کړه او اوسنۍ زده کړه څه توپیر سره لري؟

څرنګه چې مخکې وویل شو، انسان هېڅ کله له ښوونې او روزنې بې برخې نه و: خو زده کړې د تاریخ په اوږدوکې ډېر توپیر کړی دی. په ډېرو پخوانیو زمانو کې د ښوونې او روزنې لپاره کوم ځانګړی ځای موجودنه و. نجونو او هلکانو له وړکتوب نه د مور، پلار او پخوانیو نسلونو د تجربو زده کړه په کور،څر ځایونو، ښکار ځایونو او کروندو کې پیل کوله او کله به چې د هلکتوب او ځوانۍ سن ته ورسیدل ټولې چارې به یې زده کړې. هغه وخت کارونه هم ډېر ساده وو او دهغو زده کړې هم ډېر وخت نه غوښت. د بشر علم او دخلکو پوهې په تدریج سره پراختیا پیدا کړه او د خط او کتابت د پیدا کیدو سره پوهانو په مختلفو موضوعګانو کتابونه ولیکل. له نن نه یوه پېړۍ مخکې هغو کسانو چې د تحصیل او لوست لپاره وخت درلود، نو تحصیل به یې کاوه او پاتې کسانو به زده کړه نه کوله، خو د کار مهارتونه به یې په عملي ډول نورو خلکو ته ورزده کول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تېرې پېړۍ له نيمايي نه را پدې خوا زده کړې پراختيا پيدا کړه او په تدريج سره زده کړه اجباري شوه؛ عامه زده کړه په مختلفو هېوادوکې له لس نه تر دولسو کلونو پورې دوام کوي.

فکروکړئ او ځواب ورکړئ:

لاندې پوښتنه په ځير سره ولولئ او ځواب ورکړئ:

ستاسې په اند زده کوونکي په ښوونځي کې کوم کوم شيان زده کوي؟

ښوونځی د ښوونې او روزنې ځای دی او زده کوونکي په هغه کې ډېر شيان زده کوي. زده کوونکي په ښوونځي کې په پراخه توګه د ژوند ضروري پوهه او مهارتونه زده کوي. اخلاقي او ټولنيز آداب زده کوي او د نوښت روحيه لاس ته راوړي. د نن ورځې د انسانانو ژوند د تېرې پېړۍ له انسانانونه ډېر پېچلی دی. هر څوک چې غواړي په نړۍ کې بريالی ژوند ولري، بايد نوې ضروري پوهه او مهارتونه لکه ټولنيزې او ديني چارې، رياضي، فزيک، کيميا، تاريخ، جغرافيه او ژبه زده کړي. د هېواد ماشومانو او ځوانانو ته په ښوونځي کې ضروري پوهه او مهارتونه ور زده کېږي چې هغوي په خپل ژوند کې بريالي انسانان او د ټولنې لپاره ګټور غړي شي. همدارنګه، دوی کولای شي په پوهنتون کې خپلو زده کړو ته دوام ورکړي او متخصصين شي.

ټولنيزه او اخلاقي روزنه:

تاسې په تدريج سره په ښوونځي کې دا زده کوئ چې څرنګه د ښوونځي نظم او مقررات په پام کې ونيسئ. څرنګه ځان د دې مقرراتو سره عادت کړئ، او څرنګه د نورو سره مرسته وکړئ. تاسې به متوجه شئ چې په ټولنه کې ډول ډول خلک ژوند کوي، هغوي سره له دې چې يو واحد فرهنګ او دين لري، ډېر توپيرونه هم سره لري، مور په کورنۍ، ښوونځي او ټولنه کې په تدريج سره اخلاقي او ټولنيز قواعد زده کوو. که چېرته د ټولنې ټول غړي دا قواعد مراعا ت کړي نو هېڅکله به د دوی تر منځ شخړه او جګړه پېښه نه شي او دټولنې نظم به وساتل شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نوښت د روحيې وده:

انساني ټولنه د هرې ورځې په تېريدو سره بدلون مومي. په تکنولوژي او د انسانانو تر منځ په اړيکو کې دا بدلون او پرمختګ څرنګه منځ ته راځي؟ دا طبيعي خبره ده چې د پوهانو نوښتونه او په مختلفو برخو کې نوي لاسته راوړنې، د اقتصادي، علمي او ټولنيز بدلون او پرمختګ لامل ګرځي. په ښوونځي کې د زده کوونکو استعدادونه، بايد وغوړيږي. زده کوونکي يو مناسب چاپيريال ته ضرورت لري چې هغوي دا زده کړي چې څرنګه نوښت ولري او څرنګه هغه نوروته ور وښيي.

د لوست تکرار:

۱-انسان د ژوند لپاره، ښوونې او روزنې ته اړتيا لري.
۲-ښوونه يعني زده کړه کول او زده کړه ورکول، روزنه يعني د انسان د پټو استعدادونو غوړيدل.
۳-زده کړه د تاريخ په اوږدوکې يو ډول نه وه.
٤-زده کړه په پخوا زمانو کې په غير رسمي توګه او د ټولو انسانانو له خوا سرته رسيده.خو نن ورځ په رسمي توګه د ښوونځي له لارې سرته رسيږي.
٥-د ښوونځي بنسټيزې دندې عبارت دي له: ښوونې، روزنې او د نوښت د روحيې وده.

پوښتنې:

۱-که چېرته د انسان ماشوم له زيږيدو وروسته له انسانانو نه جلاشي، آيا کله چې لوی شي د خپل مور او پلار په شان به ژوند وکړي؟ ولې؟ توضيح ورکړئ.
۲-د آية شريف له ژباړې نه چې د لوست په لومړۍ برخه کې مو ولوست، څه پوه شوئ. په پنځو مخونو کې يې وليکئ.
۳-په اوسنيو ښوونځيو کې زده کړه د پخوا زمانې له زده کړې سره څه توپير لري؟
٤-تاسې په ښوونځيو کې کوم شيان زده کوئ؟

فعاليت:

په دريوو ګروپونو ووېشل شئ، د لاندنيو موادونه د څو نمونو په موندلو سره يو ريپوټ جوړ کړئ او وروسته يې په ټولګي کې ولولئ.
۱-بريالي انسانان، چې خپله ضروري پوهه او مهارتونه يې د زده کړې له لارې اخيستي وي:
۲-هغه انسانان چې د اخلاقي روزنې له امله د نورو لپاره مثال دي، او دا ځانګړتياوې يې د زده کړې له لارې لاس ته راوړي وي.
۳-د خلاقو اشخاصونوښت او نوي لاسته راوړنې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

آیا زده کړه یو خاص وخت او ځای ته اړتیا لري؟

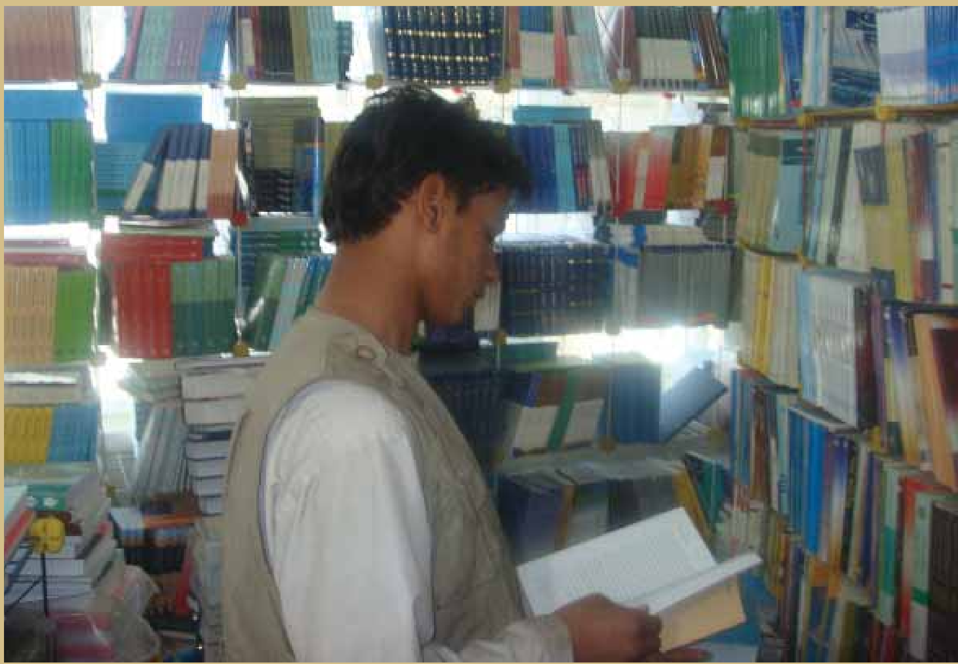

په مخکې درس کې مو ولوستل چې انسان د ژوند کولو لاره، پوهه او مهارتونه له مخکنیو خلکو نه زده کوي، ماشومان په کلونو کلونو ښوونځي ته ځي او زده کړه کوي ترڅو هغه پوهه او مهارتونه چې په ټولنه کې د ژوند لپاره لازم دي تر لاسه کړي.

خبرې پرې وکړئ:

د لاندې پوښتنو په اړه خبرې وکړئ.

۱-آیا هغه معلومات چې له ښوونځي نه لاس ته راځي د ژوند اړتیاوو ته ځواب ورکولی شي؟

۲-ستاسې په اند د معلوماتو د غونډولو لپاره نورې لارې هم شته؟

د بني آدم ماشوم د زیږیدنې له لومړۍ ورځې نه په زده کولو پیل کوي. په تدریج سره د کورنۍ غړي پېژني او خبرې کول زده کوي. دا زده کړه په یو خاص زمان او مکان پورې محدوده نه ده او د انسان د ژوند په اوږدو کې دوام لري. کله چې موږ په کورنۍ، کوڅه ،ښوونځي او ټولو ځایونو کې له نورو سره ګډ ژوند کوونو په داسې حال کې چې ورځنۍ اړتیاوې پوره کوو، له نورو نه معلومات هم اخلواو نور معلومات هغوته ورکوو، دا اطلاعات چې د ټولنې د غړوتر منځ ادل بدل کېږي، کیدای شي چې له آداب معاشرت نه نیولې تر نړیوالو مهمو مسائلو پورې پکې شامل شي، د داسې ورځنیو اطلاعاتو لاسته راوړنې زموږ په فردي او ټولنیز ژوند کې خورا مهم رول لوبوي او د دې لامل ګرځي

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې موږ د تل لپاره په ټو لنه کې فعال او باخبره غړي پاتې شو. د داسې پوهې د ارزښت د پوهیدو لپاره، داسې سړی په نظر کې ونیسئ چې کوم بل هېواد ته یې سفر کړی وي او د اوږدې مودې لپاره هلته پاتې شوی وي؛ کله چې وروسته دا شخص بېرته خپل هېواد ته راستون شي، د پوښاک او خوراکي توکو له بیونه هېڅ خبر نه وي، د کالیو له مود سره هېڅ آشنایې نه لري او دخپل ښار د ټولنیز، امنیتي،اقتصادي او فرهنګي مسائلو سره تر ډېره حده پردی وي ځکه په دې موده کې چې هغه د خپل ژوند له ماحول څخه لیرې و په یادشویو چارو کې ډېر بدلون راغلی دي چې هغه ترې خبرنه دی. هغه اطلاعات چې د ژوند په ترڅ کې یې لاس ته راوړو د ارزښت د کچې له نظره سره یو شان نه دي. ځینې یې د معلوماتو له اړخه موږ ته خورا مهم دي. له دې کبله، باید هڅه وکړو چې د اطلاعاتو په زده کړه کې د خپلو امکاناتو او اړتیاوو په نظر کې نیولوسره د خپلو معلوماتو د کچې لوړولو او د اړوندو مهارتونو د لاس ته راوړلو لپاره باید کړنلاره ولرو.

پرتله یې کړئ:

لاندې انځورونو ته وګورئ او پو ښتنو ته ځواب ورکړئ.

۱-د انځورونو تر منځ کوم ورته والی وینئ؟

۲-د انځورونو تر منځ کوم توپیر وینئ؟

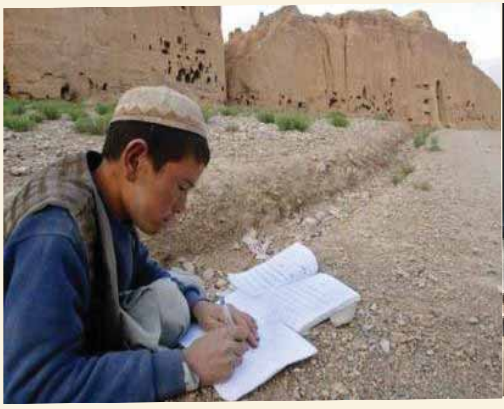

(c) ketabton.com: The Digital Library

موږ د خپلو معلوماتو او پوهې د کچې لوړولو او د اړتیاوړ مهارتونو د لاس ته راوړلو لپاره کولی شو له کتاب، مجلې، ورځپاڼې، انټرنټ، تلویزیون او راډیوګانو څخه استفاده وکړو او یا د کار خانو ماهرو کسانو ته ورشو او ترکاڼي، پېنګري، قالیني او بدل او داسې نور زده کړو؛ اما تل باید دا په پام کې ولرو چې د دې وسایلونه دلاښې استفادې لپاره باید ځینې ټکي مراعات کړو. د بېلګې په توګه: د کتاب نه د استفادې په مهال د اړوندې موضوع په هکله، د کتاب د لیکونکي، د مطالبو ګټورتوب، د هغو سادګي او سختوالی د مطالبو سره علاقه او پر هغو باندې برلاسي ته پام وکړو. او لکه څرنګه چې د هر تلویزیون لیدل، د هرې راډیو اوریدل او د هر رنګه کتاب او مجلې لوستل ګټورنه دي، یوازې هغه یې چې ښه او ارزښناکه محتوا ولري د لیدو، اوریدو او لوستلو ارزښت لري.

د لوست تکرار:

- د پوهې او مهارت زده کړه په وخت، ځای او خاص سن پورې اړه نه لري .
- هغه اطلاعات چې د ژوند په اوږدوکې یې لاس ته راوړو زموږ په فردي او ټولنیز ژوند کې خورا مهم رول لري.
- د اطلاعاتو په زده کړه کې، خپلو امکاناتو او اړتیاو ته پام او د زده کړې د کړنلارې درلودل ضروري دي.
- کتاب، مجله، ورځپانه، را دیو،تلویزیون، انټرنټ او .... له هغو وسایلو څخه دي چې د اړوندو اطلاعاتو د لاس ته راوړلو لپاره کولی شو له هغو نه ګټه واخلو.
- دځاني زده کړې (خود آموزي) لپاره د داسې وسایلو لکه ټولنیزې رسنی، ځانته شرایط لري. چې باید هغه ته پاملرنه وشي.

پوښتنې:

۱-له هغه وسایلو نه په ګټه اخیستلو سره چې په دې درس کې وولوستل، څرنګه کولی شو د پوهې او مهارت کچه لوړه کړو؟

۲-تاسې دخپلې پوهې او مهارت د کچې د لوړولو لپاره له کومو وسایلو څخه استفاده کوئ؟

٤-نور کوم وسایل پېژنئ چې له هغونه په ګټې اخیستلو سره، ضروري معلومات او مهارتونه تر لاسه کړئ؟

فعالیت:

یو له لاندنیو موادونه وټاکئ، او غور پرې وکړئ چې د هغه نه د ښې استفادې لپاره کومو ټکو ته باید پاملرنه ولرو. د دې کار لپاره کولی شئ د لویانو (کورنی، ښوونکي.........) سره مرکه (مصاحبه) وکړئ او پایله یې په ټولګي کې بیان کړئ.

۱- مجله او ورځپاڼه ۲- راډیو او تلویزیون ۳- اینټرنټ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د څپرکي لنډیز

- انسان د ځارویو برخلاف، ښوونې او روزنې ته اړتیا لري؛

- په ډېرو پخوا وختونو کې د زده کړې لپاره کوم ځانګړي ځای، شتون نه درلود. ماشومانو به په کورونو او ټولنه کې د ژوند کولو لارې چارې او مهارتونه زده کول.

- د لیک د اختراع او د لیکنې له مهارت څخه وروسته یوازې هغه خلک چې پوره وخت او امکانات به یې درلوده، په زده کړه بوختیدل. د تېرې پېړۍ په لومړۍ نیمایي کې، ټولنیزې زده کړې پراختیا موندده او پړ او پر پړاو جبري وګرځیده.

- ښوونځی د ښوونې او روزنې ځای دی او زده کوونکي په هغه کې زده کړه کوي.

- زده کوونکي په ښوونځی کې پوهه او د ژوند اړین مهارتونه زده کوي. د اخلاقو او ټولنیزتوب له پلوه روزل کېږي او د نوښت روحیه پکې پیاوړې کېږي.

- زده کړه یوازې د ښوونځي او پوهنتون په دوره پورې نه محدودیږي بلکې انسان د ژوندانه په ټوله دوره کې د ټولینز ډګر په هره برخه کې زده کړه کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دویم څپرکی

اقتصاداو ژوند

په دې څپرکي کې دا لاندې لوستونه لولئ.

- زموږ اقتصادي اړتیاوې له کومو لارو پوره کیږي؟
- پیسې زموږ په ژوند کې څه ارزښت لري؟
- د نړۍ خلک له یو بل سره څه ډول اقتصادي اړیکې لري؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دويم څپرکي موخې

هیله ده چې زده کوونکي د څپرکي په پای کې زده کړي چې:

- ولې موږ اقتصادي فعالیت ته اړتیا لرو؟
- اقتصادي فعالیت د شیانو د تولید او یا د خدمتونو د وړاندې کولو په بڼه وي؟
- پیسې څنګه منځ ته راغلې او د تاریخ په اوږدو کې یې کوم پړاوونه وهلي دي؟
- پیسې زموږ په اقتصادي ژوند کې څه په درد خوري؟
- بانک کوم خدمتونه وړاندې کوي؟
- د نړۍ د هېوادو تر منځ اقتصادي اړیکې څه ډول دي؟
- نړیوال سوداګریز سازمان د نړۍ د هېواد و په اقتصادي اړیکو کې څه رول لري؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

زموږ اقتصادي اړتياوې له کومو لارو پوره کېږي؟

تېر کال مو زده کړل چې انسان يو اړموجود دی او ډول ډول اړتياوې لري.
يوه له اساسي اړتياوونه د انسان اقتصادي او مادي اړتياده. دا ښکاره ده چې د انسان معنوي اړتياوې د اهميت وړدي خومادي او اقتصادي اړتياوې هم زموږ په ژوند کې ډېرې مهمې او حياتي دي.

خبرې پرې وکړئ:

موږ ډېرې اقتصادي اړتياوې لرو چې خواړه، کالي او استوګنځی د هغو له جملې نه دي. يو له دې نه غوره کړئ او خبرې پرې وکړئ چې خلک د هغو د پوره کولو لپاره څه ډول کارونه سرته رسوي.

مادي اړتياوې انسان هڅې او فعاليت ته اړ باسي ترڅو هغه اړتيا پوره کړي. د همدې دليل په بنسټ ځينې فعاليتونه چې موږ يې سرته رسوو، د ژوند د وسايلو برابرول دي چې اقتصادي فعاليت ورته ويل کيږي.

دنده او کار هم د اقتصادي فعاليتونو برخې شمېرل کېږي ځکه چې زموږ اقتصادي اړتياوې پوره کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

غور پرې وکړئ:

لاندې کسبونه او دندې په نظر کې ونیسئ او اړوندو پوښتنوته ځواب ورکړئ:
بزگري، کارگري، طب، ماموریت، پیریدنه.
۱-په دې هر یوه کسب کې کوم اقتصادي فعالیتونه سرته رسیږي؟
۲-د دغوکسبونو د اقتصادي فعالیت په ډول کې څه توپیر لیدل کیږي؟

ستاسې په نظر: په دې انځور کې کوم ډول اقتصادي فعالیت لیدل کیږي؟

هر څوک په ټولنه کې یو کسب او دنده لري او دهغه په وسیله د نورو او د خپل ځان د اړتیاوو د پوره کولو لپاره په اقتصادي فعالیت لاس پورې کوي.په ټولیز ډول اقتصادي فعالیتونه په دو و ډولونو ویشل کیږي. (تولید) او (خدمت)؛ تولید هغه دی چې د فعالیت نتیجه د یوه خاص شي په ډول وړاندې شي خو په خدمت کې یوازې اسانتیاوې د نورو لپاره وړاندې کیږي او د لیدو وړ شیان په کار نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه بزگر چې په ځمکه کې په کرنه بوخت دی،یا هغه کارگران او انجینران چې په کار خانوکې د خپل کار او فعالیت پواسطه یو محصول تولید وي، مالداران چې د څارویو پالنه او دهغو د اړوندو محصولاتو په برابر ولو بوخت دي، یو ډول اقتصادي فعالیت سرته رسوي چې د هغه په ترڅ کې شیان ((تولیدوي)) هغه ډاکتران چې په روغتونونو کې فعالیت کوي او هغه کارکونکي چې په ادارو او سازمانونو کې کار کوي، او هغه سوداګراو یا خرڅوونکي چې کرنېز او یا د کارخانو محصولات وېشي (توزیع کوي) هم یو ډول اقتصادي فعالیت سرته رسوي چې دا ډول فعالیتونو ته (خدمت) ویل کېږي.

د درس تکرار(۱)

• هغه فعالیتونه چې د ژوند د وسایلو د برابرولو لپاره سرته رسېږي، اقتصادي فعالیتونه ورته ویل کېږي،

• ---

• ---

• ---

• ---

پوښتنې:

۱- کومو کړنو ته اقتصادي فعالیتونه ویل کېږي؟

۲- د اقتصادي کړنو ډولونه کوم دي؟

۳-پرته د هغو موضوعګانو چې په لوست کې مو راوړي دي د تولید،توزیع او خدمتونو په اړه مثال راوړئ.

فعالیت:

یو کسب په نظر کې ونیسئ، د لاندې پوښتنود ځواب لپاره یو ریوټ جوړ کړئ او ټولګي ته يې وړاندې کړئ.

۱-دا کسب د کوم ډول اقتصادي فعالیت له اجزاو څخه شمېرل کېږي؟

۲-د دې کسب د زده کړې لپاره کومو مهارتونو او پوهې ته اړتیا ده؟

----

(۱) ګران زده کوونکي دې لدې وروسته د درس تکرار پدې ځای یا خپلو کتابچو کې ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیسې زموږ په ژوند کې څه ارزښت لري؟

خبرې پرې وکړئ:

لاندې پوښتنې په غور سره ولولئ او خبرې پرې وکړئ.

۱-که چېرته یوه ورځ په بازار کې پیسې نه وي، خلك به د خپل ورځني ژوند د اړتیاوړ توکي او شیان څنګه برابروي؟

۲-ستاسې په نظر په تېرو وختونو کې چې پیسې نه وې خلکو څه ډول راکړه ورکړه کوله؟

په ډېرو پخوا زمانو کې د خلکو ژوند ډېر ساده او معمولي و؛ ډېرو کورنیو به خپلې اړتیاوې پخپله تولیدولې چې معاملو او راکړې ورکړې ته ډېره اړتیانه لیدل کیده؛ کله به چې د کومې کورنۍ کوم شي ته اړتیا پیدا شوه هغه مجبور وچې د یو بل شي په بدل کې هغه شی لاس ته راوړي. دا ډول معامله د لاس په لاس معاملې په نوم یادېږي چې تراوسه هم د هېواد په لرې پرتو سیمو کې دود دی.د انساني ټولنې په لوئیدو او پراخیدو سره او همدارنګه د هغو ستونزو له کبله چې دا ډول راکړې ورکړې درلودلې، خلکو په پایله کې دا پریکړه وکړه چې یو ډول څیز چې ټولو خلکو هغه ته اړتیا درلوده او د هغه (پیسو) نه د راکړې ورکړې د وسیلې په توګه استفاده وکړي. په مختلفو

هېوادو کې له ډول ډول شیانونه د پیسو په نوم د راکړې ورکړې لپاره استفاده کېدله لکه: اوسپنه، څرمن، سپین زر،برونز او نور. څرنګه چې له دې شیزونو څخه ځینې یې دوخت په تېرېدو سره له منځه تلل او خرابېدل او همدارنګه زیات وزن یې درلود، انسانان په دې فکر کې شول چې د دې پر ځای د فلزي پیسو یا سکو څخه استفاده وکړي

پرتله یې کړئ:

ستاسې په نظر

١- دیو میلیون افغانیود(پنځه ګون) سکو د ځای پرځای کولو لپاره څو کسانوته اړتیاده؟
٢ - دیو میلیون افغانیو د (زریزنوټونو) د ځای پر ځای کولو لپاره څوکسانوته اړتیاده؟

کله چې شتمني زیاته شوه او د معاملو حجم زیاتوالی پیدا کړ،سکو هم ونه شوای کولای چې د خلکو د اړتیاو ځواب ووایې. نو په همدې دلیل به سوداګرو خلکو ته د سیکې پر ځای رسید ورکاوه. په رسیدورکولو کې دا ستونزه وه چې کله به سوداګر له ماتې سره مخ شول او په خپلو وعدوبه یې وفانه کوله. له دې کبله به خلکو ته ستونزې پیدا کېدې. د دې ستونزو د له منځه وړلو لپاره د هغه وخت دولتونو دا تصمیم ونیو چې کاغذي پیسې چاپ کړي. په دې ډول کاغذي پیسې چې د دولت په بانکونو کې یې د طلا او نقرې پشتوانې درلودې منځ ته راغلې. نن ورځ هر هېواد خپلې ځانګړې پیسې لري. زموږ د هېواد د پیسو واحد افغانی ده.

په پر مخ تللی اقتصاد کې د فلزي او کاغذي پیسو نه پرته د چک و د اعتبارکارت نه هم استفاده کېږي. چك او د اعتبار کارت د معاملو چارې ډېرې آسانه کړې دي.

خبرې پرې وکړئ:

د لاندې موضوع په هکله خبرې وکړئ.

١ آیا تاسې او کورنۍ مو له بانک څخه استفاده کوئ؟

٢ -آیا پوهېږئ بانکونه کومې چارې سرته رسوي؟

بانک:

نن ورځ د نړۍ په ټولو هېوادو کې د بانک په نامه یوه مؤسسه فعالیت کوي چې د خلکو پیسې ساتي او له یوه ځایه یې بل ځای ته انتقالوي او د مختلفو هېوادو پیسې یو بل سره بدلوي. زموږ په هېواد کې ډېر شمېر دولتي او خصوصي بانکونه کار کوي زموږ مرکزي بانک د افغانستان بانک دی.بانکونه ډول ډول خدمتونه وړاندې کوي چې مهم یې په لاندې ډول دي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خلکو د پیسو ساتنه:

بانک د پیسو ساتنې یو ډاډمن ځای دی. کله چې موږ خپلې پیسې په بانک کې ږدو هغه د ورکیدو او سوځیدو له خطره ساتو. هر کله چې پیسو ته اړتیا پیدا کړو، بانک ته ورځو او له خپل حساب څخه پیسې اخلو.

د پیسو انتقال:

هر کله چې اړتیا پیدا شي خپلې پیسې له یوه ښار څخه بل ښار ته انتقال کړو، د دې پر ځای چې هغه په خپله یوسو پخپل ښار کې هغه بانکي حساب ته اچوو او دهمدې بانک له څانګې نه یې په بل ښار کې لاس ته راوړواو یا یې د بل چا په نامه لیږو ترڅو یې لاس ته راوړي.

پانګه اچونه:

بانکونه د خلکو لږې لږې پیسې ټولوي او په هغوباندې سترې پروژې په کار اچوي چې د ملک د پرمختګ لامل ګرځي.

د پور ورکړه:

ځینې بانکونه هغو کسانو ته چې اړتیا ولري، پور ورکوي او په اوږده موده کې یې د قسط په ډول لاس ته راوړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د درس تکرار:

- --
- --
- --
- --
- --

پوښتنې:

۱. د لاس په لاس راکړه ورکړه څه ده؟ توضیح ورکړئ.
۲. کله چې د لاس په لاس راکړه ورکړه دود وه پلورونکو او پیرودونکو کومې ستونزې درلودلې؟
۳. اوسپنیزو سکو په معاملاتو کې څه بدلون راوست؟
٤. کوم ضرورتونه د کاغذي بانک نوټونو د را پیدا کیدو لامل وګرځیدل؟
٥. د بانکونو دندې وښیاست.

فعالیت:

لاندې فعالیت سرته ورسوئ د هغه پایله یادداشت کړئ او په ټولګي کې یې ولولئ.

- که چېرته بانک ته نیږدې ژوند کوئ د کورنۍ یو مشر سره بانک ته ولاړشئ اوله نیږدې نه وګورئ چې د بانک کارکونکي خلکو ته د پیسو ورکولو او یا د پیسو اخیستلو په وخت کې کوم کارونه سرته رسوي؟
- که چېرته بانک ته لاس رسی نه لرئ نو له یو چانه پوښتنه وکړئ چې له بانک سره آشنایي ولري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

په نړۍ کې اقتصادي اړیکې څه ډول دي؟

خبرې پرې وکړئ:

خپل شخصي وسایل په نظر کې ونیسئ او دهغوله جملې نه د لسو شیانو لست جوړکړئ او بیا و ګورئ چې کوم هېواد جوړ کړي دي. د جوړونکي هېواد نوم د هر یوه په وړاندې ولیکئ. ولې د مختلفو هېوادونو محصولات په بازار کې موجود دي؟ د دې خبرې (بررسي) نه کومې پایلې ته رسیږو؟

کله چې د یوشي د رانیولو (پېرېدلو) لپاره بازارته ځو، په هټیو کې د مختلفو هېوادو محصولات وینو. د بېلګې په توګه چینایي کالي، پاکستاني ټوکران، ایټالوي بوټونه او ایراني فرشونه د داخلي (کورنی) محصولاتو تر څنګه لیدل کېږي.

نن ورځ د نړۍ په ټولو هېوادونو کې د بازار و ضعیت همدا ډول دی او هېڅ داسې هېواد نشته چې په هغه کې د نورو هېوادونو محصولات نه وي.

د نړۍ د هېوادونو طبيعي، انساني او تکنولوژيک امکانات سره توپير لري، له دې کبله د هغوي وس هم د محصولاتو په توليدولو کې يو شان نه دی.

ځينې هېوادونه د زراعتي توکو د توليد لپاره مناسبه آب و هوا لري، ځينې په زياته کچه تيل (نفت) لري او ځينې نور بيا صنعتي پر مخ تللي توليدات لري.

کوم هېواد چې د يو ډول محصول لپاره مناسب شرايط و نه لري او وغواړي هغه توليد کړي، د توليد لګښت لوړېږي او توليدشوي شيان ګران تماميږي. له دې کبله له اقتصادي اړخه به د دې هېواد په ګټه وي چې که چېرته دا ډول توکي او شيان له نورو هېوادونو څخه وپيري او هغه محصولات چې په خپله کولی شي په مناسبه بيه يې توليد کړي، نورو هېوادوته يې صادر کړي، په دې توګه به په نړيوالې سوداګرۍ کې ښه والی راشي او ډول ډول محصولات به له يو هېواد نه بل هېوادته انتقال ومومي.

د نړيوالې سوداګرۍ د آسانتيا لپاره په ۱۹۹۵ ميلادي کال کې د نړيوال سوداګريز سازمان په نامه يو سازمان پرانيستل شو چې کوربه يې د ژنيو ښار دی. دا وخت ۱۵ هېوادونه د دې سازمان غړي دي. دا سازمان داسې قوانين لري چې نړيواله سوداګري سمه او آسانه کوي. ټول غړي بايد د دې سازمان قوانين رعايت کړي. افغانستان د کتونکي (ناظر) په توګه په دې سازمان کې شتون لري چې تراوسه يې د دې سازمان غړيتوب نه دی ترلاسه کړی.

خبرې پرې وکړئ:

هېوادونه معمولاً د هغو شيانو په بدل کې چې واردوي يې، ځينې شيان صادروي هم.
آيا پوهېږئ، زموږ هېواد کوم شيان صادروي؟
ستاسې په نظر زموږ صادرات ډېر دي او که واردات؟

په نړيوال بازارکې هر هېواد ځانته ځانګړی ځای لري. هغه هېوادونه چې ډېر توليد کوي، کولی شي چې په نړيواله سوداګرۍ کې زياته ونډه واخلي او بالعکس،هغه هېوادونه چې د توليد کچه يې ټيټه ده په نړيوال سوداګريز بازار کې لږه ونډه لري. افغانستان پخوا غالی،کرنيز او د څارويو محصولات ټولو هېوادونو ته صادرول او په دې ډول يې په نړيوالې سوداګرۍ کې خورا ښه مقام درلود. خو په دې وروستيو کلونو کې د هېواد په توليداتو او صادراتو کې ډېر کمښت راغلی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هېواد تقریباً ټول لګښتي توکي له ګاونډیو ملکواو سیمې څخه را واریدېږي. موږ باید هڅه وکړو چې اقتصادمو بیا ښه والی پیدا کړي ترڅو په نړیوال بازار کې یوازې مصرف کوونکي ونه او سو بلکې لکه د نورو ټولو هېوادونو په څېر باید تولید هم ولرو.

د درس تکرار:

- ---
- ---
- ---
- ---
- ---

پوښتنې:

۱- د محصولاتو په تولید کې د هېوادونو وس او بې وسي څه معنا لري؟

۲- ولې د محصولاتو د تولید دوس (توانائی) توپیر د هېوادونو ترمنځ د سوداګرۍ د پراختیا لامل ګرځي؟

۳- نړیوال سوداګریز سازمان د کوم کار لپاره پرانیستل شوی دی؟

٤- آیا افغانستان د نړیوال سوداګریز سازمان غړی دی؟

٥- افغانستان په نړیوالې سوداګرۍ کې کوم مقام لري؟

فعالیت:

د کورنۍ د خوراکي توکو یو لست مو چې په یوه شپه او ورځ کې یې مصرفوی برابر او ولیکئ چې دا توکي له کوم هېواد نه راغلي دي. په آخر کې وګورئ چې څو فیصده یې کورني او څو فیصده یې بهرني دي.

د څپرکي لنډيز

- انسان زياتې اقتصادي اړتياوې لري.
- اقتصادي اړتياوې موږ فعاليت او هڅه کولو ته مجبوري.
- اقتصادي فعاليتونه په ټوليزه توګه په دوه ډوله وېشل کېږي: توليد او خدمت.
- توليد هغه ډول اقتصادي فعاليتونو ته ويل کېږي چې په پايله کې يې ځانګړي شيان منځته راشي.
- خدمت: هغه ډول فعاليت ته ويل کېږي چې نوروته يوازې آسانتياوې وړاندې کوي او شيان نه توليدېږي.
- په ډېرو پخوا زمانو کې انسان په راکړه ورکړه کې له پيسو څخه کار نه اخيسته او جنس به يې د بل جنس سره بدلولو.
- کرار، کرار فلزي پيسې او يا سيکې منځته راغلې او تر هغو وروسته کاغذي پيسې يا بانکنوټونه رواج شول.
- نن سبا دسيکې، کاغذي پيسو، بانکي چکونو او اعتباري کارتونو څخه په راکړه ورکړه کې کار اخيستل کېږي.
- نن سبا د بانک په نامه سترې موسسې منځته راغلي دي چې د خلکو پيسې ساتي، له يوه ځای څخه يې بل ځای ته ليږدوي. د خلکو په لږوپيسو سره، سترې پانګونې کوي او هغه چاته چې اړوي پور وکوي.
- نن سبا د نړۍ خلک يو له بله سره اقتصادي اړيکې لري. ډول ډول حاصلات د سوداګري په ډول له يوه هېواد څخه بل هېواد ته ليږدوي.
- د نړيوالې سوداګرۍ د تنظيمولو په خاطر (د سوداګرۍ نړيوال سازمان) جوړ شوی دی. له بده مرغه چې زموږ هېواد په هغه کې فعاله ونډه او يا رول نه لري. موږ بايد په هغه کې د خپل هېواد د مقام دلوړيدو په خاطر هلې ځلې وکړو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

دريم څپرکی

د ټولنيزو خدمتونو موسسې

په دې څپرکي کې لاندې لوستونه لولئ.

- د ټولنيزو خدمتونو له موسسو سره آشنا شو (۱)
- د ټولنيزو خدمتونو له موسسو سره آشنا شو (۲)
- د ټولنيزو خدمتونو له موسسو سره آشنا شو (۳)

د ترافيکو پوليس د دندې د اجراکولو په حال کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دريم څپرکي موخې

له ګرانو زده کوونکو څخه هیله کیږي چې ددې څپرکي له ختمیدونه وروسته زده کړي چې:

- پست یو د ټولنیز و خدمتونو له موسسو څخه دی چې د خلکو مکتوبونه، خپرونې او نور وسایل د خرګندو او ځانګړو پتو (ادرس) له مخې له یوه ځای څخه بل ځای ته وړي.
- مخابرات د خلکو تر منځ اړیکي د تیلفون،فکس او انټرنټ له لارې ټینګوي.
- سره میاشت هغه سازمان دی چې دخلکو او دولت مرستې د ډول ډول پېښو څخه زیانمن شوو خلکو ته رسوي.
- خلک د مختلفو بیمو څخه په ګټې اخیستنې سره کولی شي چې د پېښو څخه د وراوښتیو زیانونو یوه برخه جبران کړي.
- د عمومي پارکونو، سړکونو، کوڅو او سیل ځایونو پاکول او د ښار ښکلا د ښاروالۍ دنده ده.
- پولیس د خلکو امنیت تامینوي.
- ترافیک په ښارکې د نقلیه وسایلو تګ راتګ تنظیموي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپږم لوست

د ټولنيزو خدمتونو له موسسو سره آشنا شو(۱)

په تيرو ځپرکيو کې د بانک او ښوونځي سره، خلکو ته د خدمتونو د وړاندې کوونکو موسسو په نامه آشنا شوئ. په دې لوست کې هم د دوو نورو خدمت کوونکو موسسو سره آشنا کېږئ.

خبرې پرې وکړئ:

انسان هر وخت اړتيا درلوده چې د نورو سره اړيکې ټينګې کړي. ستاسې له نظره:

۱. په تيرو وختونو کې د انسانانو ترمنځ اړيکې څه ډول ټينګيدې؟

۲. نن ورځ انسانان له کومو لارو څخه په ګټه اخيستنې سره خپل منځې اړيکې ټينګوي؟

۳. آيا د اړيکو آسانتيا لپاره موسسې شته؟ نومونه يې واخلئ.

ډاګ(پست)څه چارې سرته رسوي؟

زموږ د اړيکو د اړتياو څخه يوه يې هم داده چې غواړو ځينې نسبتاً واړه څيزونه له يوه ځای څخه بل ځای ته وليږو؛ يا يو ليک د کورنۍ يوه غړي يا هغه دوستانو ته چې په کوم بل ښار او يا هېواد کې اوسيږي، وليږو. ډاګ يو له هغو موسسو څخه دی چې د دې ډول چارو د سرته رسولو

لپاره جوړ شوی دی. موږ د ډاګ له لارې کولای شو چې : لیک، د مبارکۍ کارت، کتاب، ورځپاڼه او داسې نور څیزونه نورو خلکوته ور ولیږو.

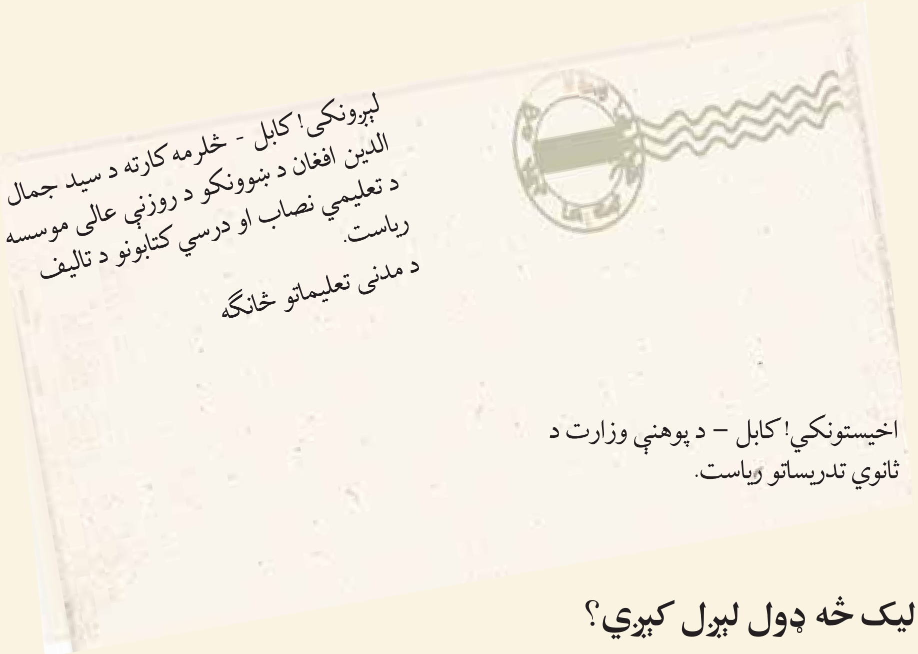

لیک څه ډول لېږل کیږي؟

د کورنۍ یوه غړي یا خپلو خپلوانو ته د لیک لېږلو لپاره دغه لاندې پړاوونه سرته رسوو:
- د لیک پاکټ تیه کوو.• خپل لیک لیکو او په هغه کې یې کېږدو.
- دلېږونکي او اخیستونکي پته د پاکټ په شا په ټاکلی ځای باندې لیکو.
- په پاکټ باندې پستي ټکټ نښلوو.
- پاکټ د پست مسؤول سړی ته سپارو او یا یې په پستي صندوق کې اچوو.

خبرې پرې وکړئ:

لاندې پوښتنې ولولئ او خبرې پرې وکړئ:

۱. په پخوا زمانو کې خلکو څه ډول خپل پیغامونه لرې ځایونو ته استول؟

۲. نن ورځ د دې کار لپاره کومې لارې شته؟ ویې وایئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخابرات کوم خدمتونه سرته رسوي؟

مخابرات هم د هغو موسسو له ډلې څخه دي چې زموږ اړیکې له نورو سره ټینګوي. په مخابراتو کې په کورونو او اداروکې ثابت تېلفونونه، ګرځنده تېلفونو نه (موبایل)، فکس او انټرنټ شامل دي.

دغه امکانات او د اړیکو نیولو نوي وسایل زموږ سره مرسته کوي ترڅو خپل کارونه ژر او په ښه توګه سرته ورسوو. دغه وسایل زموږ د اړیکو د ټینګولو د آسانتیا وو په خاطر رامنځته (اختراع) شوي دي. مخابرات زموږ سره مرسته کوي چې خپلې د اړیکو اړتیاوې په چټکۍ، آسانۍ او لږ لګښت سره له منځه یوسو.

د مخابراتو او معلوماتي ټکنالوژۍ وزارت

د تېلفون په واسطه کولی شو یو له بله سره خبرې وکړو. د موبایل په وسیله کولی شو یو له بله سره خبرې وکړو، لنډ پیغامونه ترلاسه کړو او ویې لېږو، د فکس په واسطه د خپلو سندونو انځورونه لېږو ، اېنټرنټ موږ ته دلېږلو د ایمیل (برښنالیک) امکانات برابروی. همدارنګه د اېنټرنټ له لارې کولی شو چې د نړۍ مهم خبرونه ولولو او مختلفې علمي زېرمې پیدا کړو.

د لوست تکرار:

- --
- --
- --
- --

پوښتنې:

۱.که چېرې وغواړئ چې یو دوست ته چې په بل ښار کې اوسیږي، لیک واستوئ له کومې وسیلې څخه کار اخلئ؟
۲.که چېرې وغواړئ چې لیک د پست له لارې ولېږئ، دغه کار څه ډول سرته رسوئ؟
۳.فکس کوم کار سرته رسوي؟
٤. برښنا لیک(ایمیل) څه شی دی او موږ څه ډول ګټه له هغه څخه ترلاسه کولی شو؟

فعالیت:

تاسې د پست او مخابرې څخه کومې ګټې تر لاسه کوئ؟ پخپلو کتابچو کې يې يادداشت کړئ چې په یوه وروستنی میاشت کې مو کومې ګټې له پستې او مخابراتو څخه ترلاسه کړې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټولنيزو خدمتونو د موسسو سره آشنا شو(۲)

د زلزلې د طبيعي پيښو له کبله د کورونو نړيدل

په تېر لوست کې د ټولنيزو خدمتونو له دو و موسسو سره آشنا شوئ. په دې لوست کې له دوونورو مؤسسو سره آشنا کېږئ.

خبرې پرې وکړئ:

حتماً مو د خپل مور او پلار څخه د ځينو پيښو لکه: زلزله، طوفان او جګړو په هکله يو څه اوريدلي دي. کله چې دغه راز پيښې،رامنځ ته شي، زيات شمېر خلک بې کوره، بې سرپرسته،ژوبل او يا هم مړه کېږي. ستاسې له نظره:

۱ .ولې خلک يو له بله سره زړه سوی اوغم شريکی، کوي؟

۲ خلک له کومو لارو څخه د زيانمن شويو سره خپل زړه سوي او غم شريکی ښکاره کوي؟

۳ .آيا هر سړی بايد پخپله خپلې مرستې زيانمن شووکسانوته ورسوي او يا د دې کار لپاره بله ښه لاره شته؟

هلال احمر او يا سره مياشت:

کله چې خلک له داسې ستونزوسره لاس اوګريوان شي چې په يوازې توګه هغه نه شي حل کولی، نو په داسې حال کې د دې هيله لري چې خپلوان، قوميان، وطنداران او حتی د نورو هېوادونو خلک له هغوی سره مرسته وکړي. کله چې ځينې خلک د کومو پيښو له کبله زيانمن کېږي، نور خلک بايد د

هغوي مرستې ته ور ودانګي. که چېرې پېښنه او اړولې زيان يې کم وي په دې حالت کې خلک کولی شي چې په مستقيم ډول يځپله زيانمن شوو خلکوته مرستې ورسوي خو کله چې پېښنه لويه وی مثلا يو ښار د سيل، زلزلې، طوفان او يا جګړې لاندې راشي، په دې صورت کې يوې موسسې او يا سازمان ته چې قوی مديريت (اداره) او بشپړ امکانات په واک کې ولري، اړتيا پيدا کوي. هغه سازمان چې دغه کار سرته رسوي په اسلامي هېوادونو کې د ((هلال احمر)) او په نورو هېواونو کې د (سورصليب) په نامه يادېږي.زموږ په هېواد کې ورته (سره مياشت) وايي. دغه سازمان په ټولو هېوادونو کې بشپړ بې طرفه دي او د بشر دوستانه موخو په سرته رسولو کې د زيانمن شوو سره د مرستې په چارو کې چې د طبيعي پېښنو په واسطه زيانمن شوي وي، هڅه کوي. د سره صليب او هلال احمر انځورونو ته په لاندې نښونښانو کې پام وکړئ.

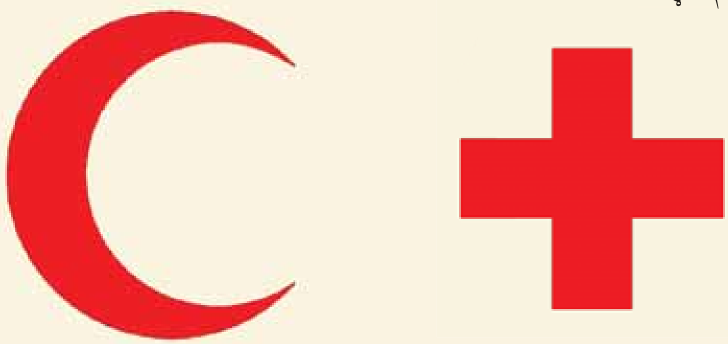

ځينې مؤسسې د ځانګړو ستونزو (لکه د جګړې ځپلو هېوادونو ستونزې) د حل کولو لپاره پرانيستل کېږي د بېلګې په توګه د ماين پاکولو موسسې دنده لري چې د جګړې له دوران پاتې شوی ماينونه را ټول کړي، له همدې ډلې څخه شمېرل کېږي. ماين پاکوونکي هغه سيمې چې ماينونه پکې ښخ شوي دي په سرو ډبرو او هغه سيمې چې له ماينونو څخه پاکې شوي دي، په سپينو ډبرو په نښه کوي. شنې ډبرې شکمنې سيمې په ګوته کوي. له دې کبله موږ بايد په هغو سيمو کې چې په سرو او شنو رنګونو په نښه شوي وي، له تګ او راتګ څخه ډ ډه وکړو. همدارنګه موږ بايد هېڅ کله نا چاودلو او شکمنو شيانو ته لاس ورنه وړو.

خبرې پرې وکړئ:

تراوسه پورې مو خامخا د طبيعی زيان اړوونکو پېښنو په باره کې يو څه آوريدلي او يا هم لوستلي دي، ستاسې له نظره:

۱.کوم خطرونه د انسان ژوند ګواښوي؟

۲.ديوې خطر ناکې طبيعي پېښې لکه (زلزله، اور، سيل، ترافيکي پېښو) د پېښيدو له کبله انسانانو ته کوم زيانونه رسيږي؟

۳.څرنګه کولی شو چې د طبيعي پېښو څخه اوښتي زيانونه جبران کړو؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

بیمه څه شی ده؟

زموږ ژوند ځینې خطرونه لکه آور لګیدنه، زلزله، سیل، د موټرو ټکر، ډول ،ډول ناروغی، غلا او داسې نورګواښوي (تهدیدوي) د دې پېښو څخه ځینې یې مخکې له مخکې نه د وړاندوینې او مخنیوی وړنه دي. له دې کبله باید چې هر سړي او یا شرکت د دې ډول خطرونود کمیدو لپاره مخکې له مخکې لاره چاره لټولې وي. د بیمې موسسه د دغه ډول زیانونو د جبران په خاطر منځته راغلې ده.

د بیمې موسسه د یوه سړي یا شرکتونو زیانونه تر ټاکلو شرطونو لاندې تضمینوي دغه موسسه له اشخاصو او یا له هغو شرکتونو څخه چې بیمه شوي دي، د میاشتې یا د کال یوه ټاکلې اندازه پیسې تر لاسه کوي او په مقابل کې یې کله چې د هغوی څخه ځینې یې د کومې پېښې سره مخامخ شي، د هغوی زیانونه د پیسو په ورکولو سره جبرانوي، اکثراً خلک او یا شرکتونه د خپلو احتمالی زیانونو د جبران په خاطر، د بیمې په موسسو کې غړیتوب تر لاسه کوي او د خپل غړیتوب حق ورکوي.

خود دې شمېرې څخه یو کم شمېرې عملاً د پیسو سره مخامخ کېږي او د بیمې د موسسو څخه د رسیدلی زیان پیسې ترلاسه کوي. په دې ترتیب سره د بیمې موسسې کولی شي چې هغه زیانونه چې یو شمېر غړوته رسیدلی دي، جبران کاندي.

د بیمې ډولونه:

د مالونو او یا هغه څیزونو پر اساس چې بیمه کېږي، بیمه په مختلفو ډولونو باندې وېشل کېږي چې ډېر مهم یې ۱- داشخاصوبیمې،۲- د مالونو بیمې، ۳- د مسؤولیت د بیمې څخه عبارت دي.

د اشخاصو بیمه:

د اشخاصو په بیمه کې په خپله انسان بیمه کېږي. دا شخاصو بیمه مختلف ډولونه لري چې خورا مهم یې عبارت دی له:

۱- روغتیایې بیمه:

انسان تل د ناروغیو د خطر سره مخامخ او درملنې ته اړوي،کله په یوتن او یا کورنیو باندې د درملنې مصرف ډېرېږي. روغتیایي بیمه د بیمه شوو کسانو د درملنې ټولې او یا یو څه مصرف شوي پیسې ورکوي، په دې سبب روغتیایي بیمه د زیات اهمیت څخه برخمنه ده.

۲- د پېښو بیمه:

د ا ډول بیمه خلک د مرګ او ژوبلې په وړاندې چې په کاري چاپیریال لکه کارځایونو او نورو کې منځته راځي،بیمه کوي.

۳- د عمر بیمه:

د انسان د اندیښنو څخه یوه یې هم دا وي چې نه ویلي کېږي چې دده له مرګه وروسته یې د کورنی غړي له اقتصادي ستونزو سره مخامخ شي. د دې اندیښنې د کمولو په خاطر ځینې خلک هغه وخت چې لا ژوندي وي، یو څه پیسې د غړیتوب د حق په نامه بیمې ته ورکوي

ترڅو بیمه د ده دمرګه وروسته د ده د کورنۍ ژوند تامین کړي.

د مالونو بیمه:

دا ډول بیمه کور، دوکان، موټر، شرکت او دې ته ورته نور شیان داورلګیدنې، غلا او ټکر په وړاندې د ټاکلو پیسو په بدل کې، بیمه کوي.

د مسؤولیت بیمه:

ځینې مسوولیتونه ډېر مهم وي او څوک يې چې سرته رسوي، امکان لري چې د سهوې او خطائي له مخې خلکوته غټ مالي او ځاني زيانونه ور واړوي. د بېلګې په توګه: امکان لري چې يو ډاکتر چاته د يوې دوا د ناسم تجويز له مخې تاوان ورسوي او يا يې مړکړي، بيمه د داسې خطرونو روحي اندیښنواو مالي زيانونو د مخنيوي په خاطر، هغه څوک چې په داسې چارو بوخت وي، بيمه کوي. د بېمو دغه ډولونه چې ووېل شول، په زياترو هېوادونو کې شته. زموږ په هېواد کې له بده مرغه چې بيمې تراوسه پورې پراختيا نده موندلې. موږ هيله من يو چې دولت او خصوصي پانګه اچوونکي د ټولنيز ژوند دغې مهمې برخې ته زياته پاملرنه وکړي.

د لوست تکرار:

- ---
- ---
- ---
- ---
- ---
- ---

پوښتنې :

۱. کله چې د ستونزو سره مخامخ کېږو او نه شو کولی چې هغه په يوازې توګه حل کړو، له نورو څخه څه هيله لرو؟

۲. کوم سازمان د جنګ ځپليو او طبيعي پېښو د زیانمنو سره د مرستې په خاطر جوړشوی دی؟

۳. بيمه کوم کار زموږ لپاره سرته رسوي؟

٤. د بیمې د ډولونو نومونه واخلئ.

۵. د اشخاصو د بیمې او مالي بیمې تر منځ څه توپير موجود دی؟ څرګند يې کړئ.

فعالیت:

په دوو ډلو وويشل شئ، يوه ډله دې د سرې مياشتې او بله ډله دې د بيمې په باره کې څېړنه وکړي. د خپلې څېړنې پايله په ټولګي کې ولولئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټولنيزو خدمتونو د موسسو سره آشنا شو(۳)

د ټولنيزو خدمتونو د موسسو دپېژند ګلوۍ په لړکې، په دې لوست کې له درونورو مؤسسو سره آشنا کېږو.

پرتله يې کړئ:

د اسلام ستر پيغمبر(ص) فرمايلي دي: نظافت او پاکي د ايمان يوه برخه ده. دغه حديث شريف ته په پاملرنې سره ستاسې له نظره:

۱. د چټل او نا پاک کور په پاک کور بانديې د بدلولولپاره څه بايد وکړو؟
۲. د خپل کلي او د ښار د ښکلا او پاکۍ لپاره څه کارونه بايد سرته ورسوو؟
۳. آيا تاسې کولی شئ چې د خپل کلي او ښاراړوند د پاکۍ او ښکلاټولې چارې په يوازې توګه سرته ورسوئ؟

لکه څرنګه چې د خپل کور د ښکلااو پاکۍ په ساتنه کې ټول بايد هڅه او کوښښ وکړو، همدارنګه بايد د ژوندانه د ستر چاپريال (کلي- ښار) په باره کې هم بايد هڅه او کوښښ وکړو. هر څومره چې چاپريال پراخ وي په همغه اندازه بايد زيات کارونه تر سره شي.

د بېلګې په توګه : د کورونو او سړکونو څخه د خځلواو ناپاکيو راغونډول، د ويالو پاکول او

د سړکونو جارو کول یوې مؤسسې ته اړتیا لري چې هره ورځ په پرله پسې توګه دغه کارونه سرته ورسوي، ښاروالي هغه موسسه ده چې په ښارونو کې ددې چارو د سرته رسولو لپاره جوړه شوې ده. آیا د ښاروالی دنده یوازې د ښارپاکول دي؟

ښاروالي نورې دندې هم سرته رسوي لکه:

-د ښار ښکلا د ساتنې په خاطر، دکورونو او دوکانونو د جوړیدو څارنه.

-د تګ او را تګ په خاطر د سړکونو پخول.

-دعمومي پارکونو جوړول او د ښار په مختلفو برخو کې د نیالګیو اوګلانو کرل او کېنول.

-د عمومي تشنابونو جوړول.

خبرې پرې وکړئ:

د لاندې پوښتنو په باره کې یو له بله سره وغږیږئ.

۱.که چېرې د چا مال او ځان تر ګواښ لاندې راشي، داسې سازمان چې له هغه څخه، ساتنه وکړي، شته؟

۲.که چېرې داسې سازمان موجود وي، د هغه د دندو په باره کې سره وږغېږئ.

کومه اداره زموږ امنیت تامینوي؟

د انسان له ډېرو مهمو اړتیاوو څخه یوه یې هم امنیت دی. په ټولنه کې ډول، ډول خطرونه شته چې د انسان امنیت ګواښوي (تهدیدوي) دولتونو د ډېرو پخوازمانو څخه یو شمېر وسله والو کسانو ته د ښار د امنیت د ستاتلو دنده سپارله، دغه ډله په مختلفو و ختونو او ټولنو کې په مختلفو نومونو سره یادیدل.

په ننني ټولنو کې په ټول هېواد کې د پولیس په نامه یو ډېر پر مختللي سازمان شته چې پوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

او په امنيتي وسايلو سنبال كسان په هغه كې كار كوي چې اصلي دنده يې د ټولنې د نظم او امنيت ساتل دي. زموږ ملي پوليس يو له خدمتګارو سازمانونو څخه دي چې شپه او ورځ د خلكو د نظم او امنيت د ساتلو لپاره كوښښ كوي. پوليس په ټول هاند سره د نشه يې توكو د قاچاق چيانو، غلو اوتخريبي عناصرو په وړاندې په مېړانه و دريږي تر دې حده پورې چې د خلكود نظم او امنيت د ساتلو په لاره كې د هغوی يو شمېر خپل ژوند له لاسه وركوي او ژوبل كېږي. زموږ پوليس هره ورځ پياوړي او ځواكمن كېږي. د ټولنې هر غړی دنده لري چې د ټولنې د امنيت او هو ساينې په لاركې زحمت وګالي. له همدې كبله موږ كوښښ كوو چې د پوليسو سره د مرستې او همكارۍ له لارې د خپل هېواد د امنيت او هوساينې لپاره خپله ملي دنده تر سره كړو. موږ د پوليسو د هغه خدمتونو درناوی كوو چې دوي يې سرته رسوي او كوښښ كوو چې تل د خپلو ملي پوليسو ملاتړي واوسو.

ملي پوليس

خبرې پرې وكړئ:

په ښارونو كې نقليه وسايط ډېردي. د هغوی په تګ را تګ كې د نظم ټينګول يو زيات شمېر خلكو او ځانګړو مقراتوته اړتيالري. ستاسې له نظره:

۱.كوم سازمان په ښارونو كې د نقليه وسايطو په تګ راتګ كې د نظم راوستو دنده په غاړه لري؟

۲ .آيا دا امكان شته چې د داسې سازمان له موجوديت پرته په ښارونو كې ژوندو كړو؟ ولې؟

د ترافيكو پوليس زموږ په ژوند انه كې څه رول لوبوي؟

لكه څرنګه چې پوهېږو په كليو كې نسبتاً لږ شمېر خلك ژوند كوي. د انسانانو، څارويو او نقليه وسايطو تګ راتګ خلكو ته ستونزې نه پېښوي. د ځمكې پراختيا او د جمعيت كموالی، خلكوته د دې اجازه وركوي چې په آسانی سره ځای په ځای شي او هېڅوك د بل چا دربرونې لامل ونه ګرځي. خو په ښارونو كې، برعكس زيات شمېر خلك په يوه تنګه سيمه كې ژوند كوي. په ځينې شېبو كې، ګڼ شمېر خلك څه پلي او څه سپاره د ښار سړكونو ته ورګډېږي. كه چېرې نظم او مقررات موجود نه وي او داسې څوك نه وي چې دغه مقررات عملي كړای شي. هر څوك به له هرې خوا څخه حركت وكړي او

(c) ketabton.com: The Digital Library

لارې په بلکل بندې شي، دغه نظم د ترافیکو پولیس منځته راولي. د ترافیکو پولیس په ښارکې د نظم راوستو لپاره لاندې کارونه سرته رسوي:

- د سړکونو په مناسبو ځایونوکې ټاکلي علامې دروي ترڅو چلوونکي وپوهېږي چې څه وکړي. د بېلګې په توګه په ځینو واټونو کې د دریدو د منع علامه، په ځینو ځایونو کې د یو طرفه واټ علامه او دې ته ورته علامې دروي. په څلور لارو کې سره اوشنه څراغونه لګوي ترڅو موټر په وار سره حرکت وکړي او تېرشي.
- هغه چاته چې په چلولو کې بشپړ مهارت ولري، د چلولو جواز (لایسنس) ورکوي. هغه چاته چې د چلو لو جواز نه لري، په ښار کې د چلولو اجازه نه ورکوي ترڅو د ټکر لامل ونه ګرځي. سرغړوونکي چلوونکي جریمه کوي ترڅو د چلونې مقررات پر ځای کړي..
- په داسې حال کې چې ټکروشي، سرغړوونکي معلوموي.

د لوست تکرار:

- ------------------------------
- ------------------------------
- ------------------------------
- ------------------------------

پوښتنې :

۱. ولې ښارونه، ښاروالیوته اړتیا لري؟
۲. د ښاروالي ډېره مهمه دنده څه شئ ده؟
۳. په ټولنه کې د پولیس دنده څه شئ ده؟
٤. د ترافیکو پولیس په ښارکې د نظم د راوستولپاره څه کارونه سرته رسوي؟
۵. آیاکلي هم د ترافیکو پولیسو ته اړتیا لري؟ ولې؟

فعالیت:

له لاندې فعالیتونو څخه یوېې د خپل ژوندانه د شرایطو سره متناسب، وټاکئ او تر سره یې کړئ.

۱. له هغو کارونو څخه چې ښاروالي یې په ښارونواو خلک یې په کلیو کې ستاسې د استوګنځیو د پاکوالي او ښکلا لپاره ترسره کوي، په لیکلی توګه، د انځور او یا نقاشی په شکل کې، اطلاعات برابر کړئ او په ټولګي کې یې ولولئ.

۲. دا وڅېړئ چې په ټولنه کې دامنیت د ساتلو لپاره د خلکو او دولت دنده څه شی ده؟ د دې فعالیت د ترسره کولو لپاره د کورنۍ د مشرانو سره خبرې وکړئ او پایله یې ټولګیوالوته ووائې.

۳. دا وڅېړئ چې هغه څراغونه چې په څلور لارو کې لګیدلي دي، کوم رنګونه لري او هر رنګ د کومې علامې نښه ده؟ که چېرې د کلی او سیدونکي یاست، له هغو کسانو سره چې ښارته یې سفر کړئ دئ خبرې وکړئ او ځواب یې پخپلو کتابچو کې ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

د څپرکي لنډيز

- د ټولنيزو خدمتونو موسسې، ټولنې ته د عمومي خدمتونو د وړاندې کولو په خاطر جوړې شوي دي.

- پست یا ډاګ یوه له دغو ټولنيزو خدمتونو د موسسو څخه دئ چې د خکلو د دليکونو، مطبوعاتو (ورځپانو، مجلو، اونيزو) او نورو شیانو په لږلو کې له یوه ځای یا شخص څخه بل ځای او یا شخص ته کار ورڅخه اخیستل کېږي.

- مخابرات د ټولنيزو خدمتونو یوه بله موسسه ده چې د خلکو تر منځ د اړیکو د نیولو د آسانیاوو په خاطر جوړه شوي ده. مخابرات خلکو ته تیلیفون، موبایل، فکس او انټرنېټ وړاندې کوي.

- سره میاشت د هغه چا سره چې پر طبيعي پېښو او یا جنګ جګړو کې زیانمن شوي وي، مرسته کوي.

- بيمه د خلکو سره د احتمالي پېښو د خطرونو څخه د مخنيوي په خاطر، مرسته کوي. بيمه له هغه چا څخه چې غړيتوب يې تر لاسه کوي، میاشتنۍ او یا کلنۍ د غړيتوب د حق په نامه يو څه پیسې اخلي، دا پدې معنا چې که چېرې په کومه پېښه کې زیانمن کېږي، د هغوی د مالي تاوانونو جبران پرې وکړي.

- ښاروالي، ښار پاک ساتي او د هغې د ښکلا او سمسورتیا لپاره زیار باسي.

- پولیس د خلکو امنیت ټینګوي.

- د ترافیکو پولیس نقلیه وسایط تنظیموي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څلورم څپرکی

ډله ييزې رسنۍ

په دې څپرکي کې دا لاندې لوستونه لولئ.

• د ډله ييزو رسنيو سره آشنا شو.
• رسنۍ او ډولونه.

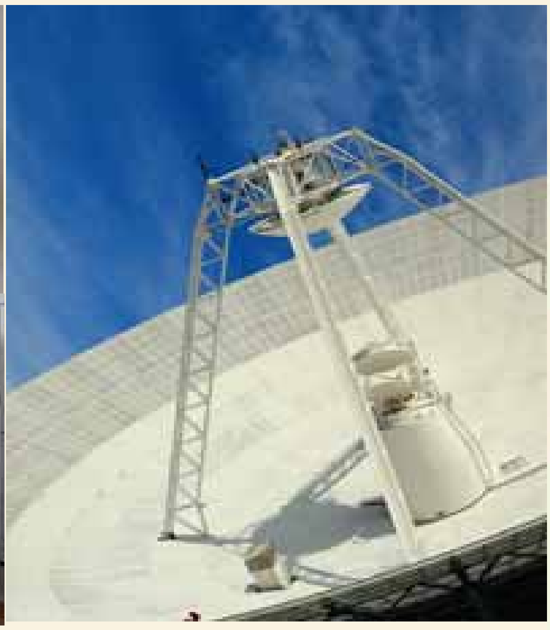

د ښځو کړنو موخې

له زده کوونکو څخه هیله کیږي چې د دې ښځو کړنو په پایله کې زده کړي چې:

- را دیو هغه رسنۍ ده چې دخلکو په منځ کې تر ټولو ډېر اوریدونکي لري؛
- تلویزیون د انځوریزو خپرونو په دلیل، داوریدونکو په منځ کې ډېر اثر لري؛
- مطبوعات چاپي رسنۍ دي له هغو څخه ګټه اخیستنه، سواد ته اړتیا لري؛
- د نړۍ تر ټولو نوې رسنۍ اینټرنټ دی چې د نورو رسنیو په پرتله زیاتې ښېګڼې پکې شته؛
- رسنۍ خلکوته په خبررسولو کې بنسټیزه برخه اخلي؛
- د رسنیو له لارې خلک کولی شي چې په سیاسي او ټولنیزو چارو کې ګډون وکړي؛
- د رسنیو سمه خبر رسونه د بیان د آزادۍ پرته ناشوني ده؛

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ډله ييزو رسنيو سره آشنا شو.

پرتله يې کړئ:

انځورته وګورئ او پوښتنو ته ځوابونه ورکړئ.

١. په انځورکې کوم شيان وينئ؟ نومونه يې واخلئ.

٢. د هغو هريو کومې چارې سرته رسوي؟

٣. هغه چارې چې دوي يې تر سره کوي، يوه له بلې سره څه ورته والی لري؟

تاسې به راډيو اورېدلې وي او تلويزيون به موليدلی وي. همدارنګه فکر کېږي چې ورځپاڼې او مجلې موهم لوستلې وي. د دې سره سره چې هغوی بېلابېلې چارې تر سره کوي، خو بيا هم ټول په دې لاره کې چې خلک د سياسي، اقتصادي، فرهنګی، علمي او تفريحي چاروخخه خبروي، سره شريک دي. نوله دې کبله ويلی شو؛ هغه وسايل چې دنده يې خلکوته د معلوماتو او اطلاعاتو رسول دي، رسنی بلل کېږي. دغو وسايلوته له دې کبله چې دنده يې خلکو ته اطلاعات او معلومات وړاندې کول دي، ډله ييزې رسنی وايي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

رسنۍ ډېر تازه خبرونه، سیاسي، اقتصادي، فرهنګي او ورزشي پېښې ټولنې ته وارنډې کوي او هغه د خپل هېواد او نړۍ د بدلونونو، علمي او فني نوښتونو څخه خبروي. رسنۍ پر خبر رسولو سر بېره، د زده کړې، علمي، تفریحي او مشغولتیا د سرګرمي) پروګرامونه هم برابر وي . له دې کبله ده چې وایي: رسنۍ په عین حال کې د عمومي زده کړې وسایل هم دي. څکه چې زده کړه د ټولنې په هر ځای کې خپروي او ښوونځي، مدرسې او د زده کړې د نورو مرکزونو دولکې(انحصار) څخه یې خلاصوي.

رسنۍ په عین حال کې چې د ماشومانو د وزګارتیا وختونه ډکوي، د زده کړې جریان یې ډېرساده او دومره اسان کړی دی چې دیوې لوبې بڼه یې ورکړې ده.

د دې خبرې په پام کې نیولو سره چې رسنۍ د اطلاع رسولو په چارو کې د کومو شیانو او لارو چارو څخه کاراخلي، هغه داوریدلو،لیدلواو لیکلو د رسنیو په ډلو وېشل کېږي.

خبرې پرې وکړئ:

د رسنیو د نمونو سره بلد شوئ. دا مو هم زده کړل چې ولې هغوی ته ډله ییزې رسنۍ ویل کېږي. اوس د هغو د هرې یوې په باره کې فکر وکړئ چې هغوی یوه له بلې سره څه توپیر ونه لري.

د رسنیو ډولونه:

رادیو:

رادیو یوه اوریدونکي رسنۍ ده چې خپل پروګرامونه د غږېیزو څپوله لارې د اوریدونکو غوږونوته رسوي. په رسنیو کې رادیو تر نورو پخوانۍرسنۍ شمېرل کېږي. هغه څوک چې په کوم بل کار باندې هم بوخت وي، رادیو اوریدلی شي. د بېلګې په توګه د کور مېرمن په پخلنځي کې د کار کولو په وخت کې کولی شي چې رادیو واوري او یا یو چلوونکی د چلولو په وخت کې د رادیو له پروګرامونو څخه ګټه اخیستی شي په داسې حال کې چې هغوی نشي کولی له هغه رسنیو څخه چې باید وکتل شي، ګټه واخلي.

تلویزیون:

تلویزیون یوه لیدونکي – اوریدونکي رسنۍ ده. تلویزیون د شیانو خوځنده یاګرځنده انځور لکه څرنګه چې په واقعیت کې وي، هغسې یې د آواز سره یو ځای ښکاره کوي.

تلویزیون د رادیو په نسبت دغه ښېګڼه لري چې شیان او پېښې د انځورونو له لارې خلکوته ورښیي. د بېلګې په توګه که چېرې وغواړي چې د خپلواکۍ د جشن د مراسمود پر ځای کیدو ریپوټ برابر کړي، نو یوازې د رادیو په څېر هغه په ژبه او خبرې کولو سره نه بیانوي، بلکې د هغې خوځنده او ګرځنده انځورونه هم ښکاره کوي او لیدونکي کولی شي چې هغه لکه څرنګه چې تېرشویدی، ووینی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چاپ شوي خپرونه (مطبوعات)

مطبوعات يا خپرونې چې ورځپاڼې، اونيزې او مجلې پکې شاملې دي، د ليکنيزو يا چاپي رسنيو څخه شمېرل کېږي. په مطبوعاتو کې متن او انځور په تور اوسپين او يا هم په رنگه ډول د کاغذ پر مخ چاپوي او په منظمه توگه يې خپلو لوستونکو او اخيستونکو ته وړاندې کوي.

له دې سره، سره چې نن ورځ پياوړې رسنۍ لکه تلويزيون په ټولو ادارو اوکورونوکې د اطلاعاتو په خپرولوکې زياته برخه اخلي، خو مطبوعات همغه شان ژوندي او فعال دي اوچلوونکي يې ډېر زيات تبليغاتي واک او قدرت په لاس کې لري. د خپرونو دغوره امتيازونو څخه يو يې دادی چې په بشپړه توگه زموږ په واک کې دي او کولی شو چې يو مطلب هر څوځله چې وغواړو،په هغه کې مطالعه کړو او د دې پر خلاف د راديو او تلويزيون خپرونې د ليدونکو او اوريدونکو په واک کې نه وي او دهغو خپريدل ځانته ټاکلی وخت لري. د ليدونکو او اوريدنکو رسنيو سره د مطبوعاتو يو غوره توپير دادی چې د چاپي خپرونو څخه گټه اخيستنه لږ څه سواد ته اړتيا لري.سړی بايد د ليکلو او لوستلو سواد ولري ترڅو وکولی شي د ورځپاڼو، اونيزو او نورو خپرونو د اطلاعاتو څخه گټه واخلي په داسې حال کې چې د راديو او تلويزيون د خپرونو لپاره دغه راز بنديز او محدوديت نشته او هر څوک کولی شي چې هغه واوري او ويې گوري.

اېنټرنټ:

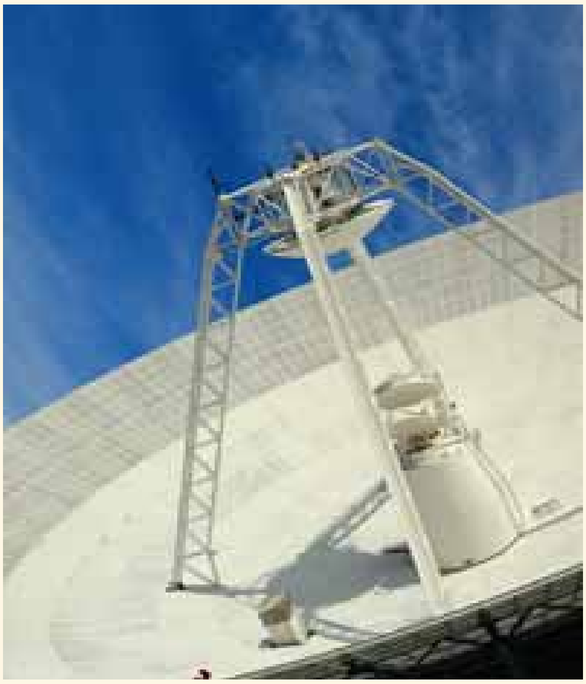

نن سبا يوه ډېره پياوړې رسنۍ ټولنې ته وړاندې شوې ده چې د ټولو رسنيو امتيازات لري او هغه اېنټرنټ دی.

اېنټرنټ يوه نښلوونکې وسيله ده چې د نړۍ زيات شمېر کمپيوټرونه يو له بله سره نښلوي او هر څوک د نړۍ په هر گوټ کې چې وي، کولی شي چې د نړۍ د نورو کمپيوټرونو سره ونښلي او له هغو اطلاعاتو څخه چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

په هغو کې شته او یا وي، ګټه واخلي. د اینټرنټ له لارې کولی شو چې لیکلی متن، انځور آواز او کمپیوټري پروګرامونه یو له بل سره بدل (مبادله) کړو. له اینټرنټ څخه په ګټه اخیستنې سره کولی شو چې نورو ته لیک ولیکو، له هغوی سره د غږ او انځور له لارې اړیکې ټینګې کړو او خبرې ور سره وکړو.

په اینټرنټ کې خبرونه، علمي او مطبوعاتي ډېرې زېرمې تر ګوتو کېږي چې کولی شو له هغو څخه ګټه واخلو. اینټرنټ هم د مطبوعاتو په څېر د اشخاصو تر کنترول او څارنې لاندې دی او د راډیو او تلویزیون غوندې تېریدونکی حالت نه لري.

د لوست تکرار:

- --
- --
- --
- --
- --
- --

پوښتنې:

۱. ډله ییزې رسنۍ څه کار کوي؟
۲. لیدونکي، اوریدونکي او لیکونکي رسنۍ د مثال سره وښیاست،
۳. اوریدونکي رسنۍ کومې ښېګڼې او کوم محدودیتونه لري؟
٤ اوریدونکي – لیدونکی رسنۍ څه ښېګڼې لري؟
۵. اینټرنټ څه شی دی او څه کار کوي؟

فعالیت:

د ښوونکي، پلار مور او یانورو پوهو کسانو په مرسته د ټولو رسنیو ځانګړتیاوې او ښېګڼې په (۱۰) کرښو کې ولیکئ او په ټولګي کې یې ولولئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

رسنۍ او ټولنه

خبرې يرې وکړئ:

په تېر لوست کې مو ولوستل چې ډله ييزې رسنۍ کومې دي او څه کارونه سرته رسوي. ستاسې له نظره:

- آيا رسنۍ د ټولنې په سمون (اصلاح) کې برخه اخيستلی شي؟ څه ډول؟

رسنۍ او دخلکو برخه د ټولنې په اداره کې

په تېر لوست کې مو ولوستل چې رسنۍ ډول – ډول چارې سرته رسوي؛ لکه د خبررسولو، تفريحي، زده کړې او د ژوند انه د اړتياو څخه د خبريدو چارې. رسنۍ په ټولنه کې د خلکو د سترگو او غوږونو په څېر دي؛ ځکه چې زيار کښ خبريالان د هر ډول خطر او زحمت د زغملو سره،سره په هر ځای کې حاضرېږي او خلك د پېښو له جريان څخه خبروي. سر بېره پردې رسنۍ پېښې تحليلوي او څېړي او خلك د هغو د عواملو او راتلونكي څخه خبروي. په دې توگه خلك تل د سياسي، اقتصادي اوټولنيزو پېښو له بهير څخه خبر وي چې د دولتونو په اداره اوکنټرول کې ونډه واخلي، خلك د رسينو له لارې کولی شي چې د چارواکو کارونه او پروگرامونه تر څارنې لاندې ونيسي او خپل د سمون (اصلاح) نظريات اونيوکې هغوی ته ووايي. دولتي چارواکي هم د

رسینو له لارې کولی شي چې د خلکو له نظریو ځخه خبرشي او په راتلونکې کې هغه په خپلو کړنو کې په پام کې ونیسي. له بله پلوه رسنۍ خلک له خپلو حقونو او دندو ځخه خبروي. کله چې خلك خپل حقونه او دندې وپيژني، د خپل هېواد د سياسي، اقتصادي، ټولنيزو او فرهنګي پېښو په وړاندې د مسووليت احساس کوي، هغه ځوک چې دخپل برخلیک په وړاندې د مسوولیت احساس وکړي، نه پرېږدي چې ناپوه او جاهل خلك پرې حکومت وکړي اوپه برخليك يې لوبې وکړي.

رسنۍ او ټولنيزې ستونزې:

د رسنیو ډېرو مهمو کارونو ځخه یوېې دادی چې خلك د ټولنې له ستونزو او مسایلو ځخه خبروي. زموږ هېواد چې ځولسيزې جګړې يې تېرې کړې دی، د زياتو ستونزو سره مخامخ دی.

رسنۍ باید خلك له هغو ځخه خبر کړي. ماینونه او ناچودلی مهمات هره ورځ زموږ يو زيات شمېر هېواد وال د مرګ کندې ته سپاري خود دوي د خطرونو ځخه خبریدنه، کولی شي چې د دغه ضايعاتو کچه را ټيټه کړي.

د مخدره توکو تولید، قاچاق او استعمالول زموږ د ټولنې یوه بله ستونزه ده چې زموږ خلك په دې وروستيو کلونو کې ور سره مخامخ دي؛ د افسوس خبره داده چې زموږ زيات شمېر زلميان او تنکي زلميان د دې توکو په استعمال باندې روږدي شوي دی. که ځه هم د روږدی کيد و د پر اختيا مخنيوی زموږ د ټولو دنده ده، خو دولت او رسنۍ باید د هغې د مخنيوي په لاره کې زيات هاند او کوښښ وکړي.

خبرې پرې وکړئ:

لاندې پوښتنې په ځیر سره ولولئ؛ په هکله يې خبرې وکړئ او خپل نظريات بيان کړئ.

۱. ستاسې له نظره د بیان آزادی ځه شئ ده؟

۲. د بیان آزادي د رسنيو لپاره ځه اهميت درلودلی شي؟ ځرګند يې کړئ.

د بيان آزادي او رسنۍ:

رسنۍ هغه وخت کولی شي چې خپل کارونه په ښه توګه سرته ورسوي چې د خپلو پروګرامونو او مطلبونو د خپریدولپاره لازمه او مناسبه آزادی ولري. خبريالان او ليکوالان پخپلو دندوکې دډاډ او مصئونيت احساس وکړي او په ټولنه او په ځانګړي توګه په رسنيو باندې د ډار او سانسور فضا حاکمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

آزاده او له ظلمه خلاصه ټولنه د سمو او صحيحو رسنيو د موجوديت په پايله کې منځته راځي.

رسنۍ د بيان د آزادۍ په شتون کې معنا پيداکوي. په استبدادي حکومتونو کې چې د بيان آزادی نه وي آزادو رسنيوته د فعاليت امکانات ډېر کم وي او نشي کولی چې په ټولنه کې موجود واقعيتونه بيان کړي؛ ځکه چې په داسې حکومتونو کې، رسنۍ نشي کولی هغه مطلبونه نشر او خپاره کړي چې د حکومت د غوښتنو سره مخالف وي.په دې هېوادونو کې رسنۍ زياتره په دولت پورې تړلي وي، د خلکو د غوښتنو پر ځای، د چارواکو غوښتنې منعکسوي.دغه ډول رسنۍ خلک د دې ته هڅوي چې په پټو سترګو د حکومت څخه اطاعت وکړي.د چارواکو کړه وړه په ځای بولي او مناسب يې ښکاره کوي.دا په ځای خبره ده چې پدې صورت کې رسنۍ نه يوازې دا چې د آزادۍ او دموکراسۍ سره مرسته نشي کولی، بلکې هغوته زيات زيان اړوي.

د لوست تکرار:

- ----------------------------------
- ----------------------------------
- ----------------------------------
- ----------------------------------
- ----------------------------------
- ----------------------------------

پوښتنې:

۱ .ولې ويل کېږي چې رسنۍ د خلکو سترګې او غوږونه دي؟ بيان يې کړئ.
۲ .رسنۍ څه ډول کولی شي چې د دولت په اداره او کنترول کې د خلکو رول پياوړی کړي؟
۳ .رسنۍ څه ډول خلک د ټولنيزو چارو په وړاندې د مسووليت اخيستواو قبلولو ته تياروي؟
٤ .آيا رسنۍ په هر ډول شرايطو کې يو شان عمل کوي؟ څرګند يې کړئ.
۵ .رسنۍ په استبدادي ټولنو کې څرنګه عمل کوي؟

فعاليت:

يوه رسنۍ چې ستاسې په واک کې ده، خوښه کړئ. بيا وواياست چې آيا د بيان آزادي پکې شته او کنه؟ خپل دلايل په يوه مخ کې وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د څپرکي لنډيز

- راديو، تلويزيون، مطبوعات او انټرنېټ ډله ييزې رسنۍ بلل کېږي ځکه چې اطلاعات او معلومات ټولو او يا زياتره (اکثريت) خلکو ته رسوي.
- ډله ييزي رسنۍ خبرونه نشروي، د زده کړې او تفريحي خپرونې هم خپروې.
- رسنۍ په درو برخو وېشل کېږي: د اوريدنی رسنۍ، د ليکنې رسنۍ او د اوريدنۍ ليدني رسنۍ.
- رسنۍ د خبررسولو د نقش او رول ترسره کولو سره، د خلکو د سترګو او غوږونو په څېردي.
- دولتي چارواکي کولای شي چې د رسنيو له لارې د خلکو د ستونزو څخه خبر او اشنا شي او خلک هم کولای شي چې د رسينو له لارې خپلې نيوکې د چارواکو غوږونو ته ورسوي.
- په استبدادي هېوادونو کې رسنۍ د زورواکو په چوپړ کې وي نه د خلکو په خدمت کې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library